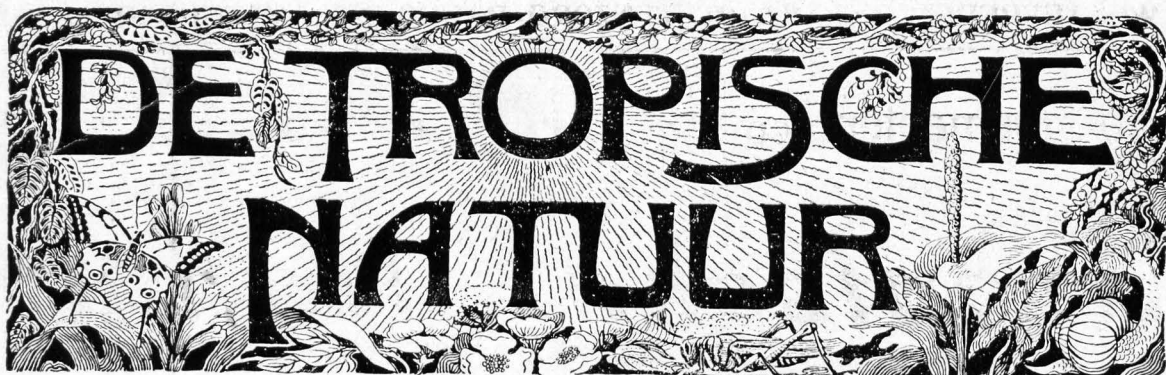

3-2

Redactie:

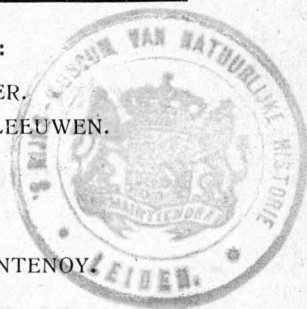
J. W. A. VAN WELSE, *Viosplein-Zuid N°. 1*
Weltevreden.
 C. A. BACKER, *Buitenzorg.*
 S. LEEFMANS, *Padang*

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. J. C. KONINGSBERGER.
 Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 P. A. OUWENS.
 A. J. KOENS.
 J. SYBRANDI.
 Dr. P. VAN OYE DE FONTENOY.
 EDW. JACOBSON.

Prijs per jaar f 6.50 — Leden der N. I. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

EEN UITSTAPJE NAAR DE VORSTENLANDSCHE VULKANEN.

(Slot).

Van den hierop volgende dag is niets bijzonders te vermelden, dan dat het nat en guur was. In den middag begon het echter op te klaren en kwam de Merapi in al z'n grootheid weer van tijd tot tijd uit de wolken te voorschijn. 's Avonds na den eten was hij geheel onbedekt en hadden wij het voorrecht een vuurstroom naar beneden te zien komen, zoo machtig, als wij nog niet hadden waargenomen. Op onze wandeling naar Djerakah hadden wij gezien, dat van een bepaald punt uit het glijvlak veel beter te bekijken was, dan van uit onze pasanggrahan. We gingen er dus op uit om vandaar te gaan genieten van het grootsche vuurwerk, dat de Merapi gratis levert. Maar of de duivel er mee speelde, er kwamen weer wolken opzetten, en toen we op het gewenschte punt waren aangekomen, was de vulkaan weer geheel achter de wolken verscholen om niet meer te voorschijn te komen. Met de wanhoop in het hart gingen we dus maar weer huis toe en eerst een straf cognacgrogje was in staat om ons weer in ons humeur te brengen. Wij gingen naar bed met het vaste voornemen om den volgende dag, den laatsten, dien we in deze verrukkelijke omgeving zouden doorbrengen, te benutten om den Merapi te beklimmen, weer of geen weer. En dat vaste besluit was wel noodig, toen we in den vroegen morgen gewekt werden en buiten den regen lustig hoorden neerkletteren en den wind gieren. Het verlangen om ons nog eens lekker onder de dekens om te draaien en op nieuw onder

zeil te gaan werd met mannenmoed bevochten en een half uur later bevonden we ons

buiten het beschermende dak op weg naar den Merapi. Zwijgend stapten we, in onze jassen gedoken, door regen en wind voort en binnen den kortst mogelijken tijd waren we tot op onze huid toe doorweekt.

Typisch in de bergdessa's, waar men doorkomt, is, dat de weg des nachts bij den in- en uitgang door een soort poortje met deur is afgesloten. 'n Bepaald effectieve afsluiting wordt daardoor niet verkregen, evenmin als door achter de deuren slapende wakers. Voor boosdoeners, die in de desa hun slag zouden willen slaan en minnenden, die daarbuiten een herdersuurtje zouden willen slijten, geeft de pagger, die den weg afzet in- en uitgangen genoeg.

Eenmaal buiten de dessa's gaat de weg, of wat men met dien naam wenschte betitelen, spoedig steil naar boven langs een betrekkelijk smallen rug met aan weerszijden diepe ravijnen. Contrahellingen of vlakke gedeelten, waar men weer eens op adem kan komen, heeft men niet. Wanneer men dus, als schrijver dezes nog al wat volume heeft mede te dragen, dan komt het, vooral in den beginne nog al eens voor

Fig. 8.
Lespedeza cytisoïdes

dat men naar lucht staat te happen. Later went dat echter wel als men maar doorzet en kan men rustig ononderbroken doorklimmen.

Na ongeveer $1\frac{1}{2}$ uur loopen werd onze moed beloond en kwamen we boven de wolken in kristalheldere lucht en stralenden zonneschijn. Wonderlijk was het op te merken, hoe droog hier de lucht was. Na nogmaals $1\frac{1}{2}$ uur klimmen, toen we op de z. g. Paseban aangekomen waren, waar de inlanders op gezette tijden van het jaar komen offeren aan den berggeest, was er geen sprake meer van eenige vochtigheid aan onze kleeren en begonnen zelfs onze sigaren al te knisteren.

Voorloopig waren we echter nog niet zoo ver en we moesten nog heel wat voetstappen zetten voor we aan de Paseban kwamen.

Men krijgt sterk den indruk, dat de flora op den Merapi, althans op dat gedeelte waar wij hem bestegen, lang niet zoo rijk was als die op den Merbaboe, hetgeen in verband met den aard van den bodem ook niet te verwonderen zou zijn. De Merapihellingen zijn veel steenachtiger dan die van den Merbaboe, die al zoo lang in ruste is. *Rhododendrons* en *Hypericums* ziet men wel, vooral in sommige ravijnen, maar bij lange na niet zoo veel als op den Merbaboe. Hetzelfde geldt voor de *Gaultheria*. *Cynoglossum javanicum*, met z'n prachtig blauwe bloempjes, die zoo sterk aan vergeet me-nietjes doen denken stonden hier evenals overal in de buurt van Selâ vrij veel, maar zeer verspreid. De zaadjes er van hechten zich net zoo aan je kleeren vast als die van den Hollandschen hondstong in de duinen. *Lysimachia* en *Thalictrum* zagen we op den Merapi in het geheel niet. Daarentegen traden een tweetal andere planten, die we op den Merba-

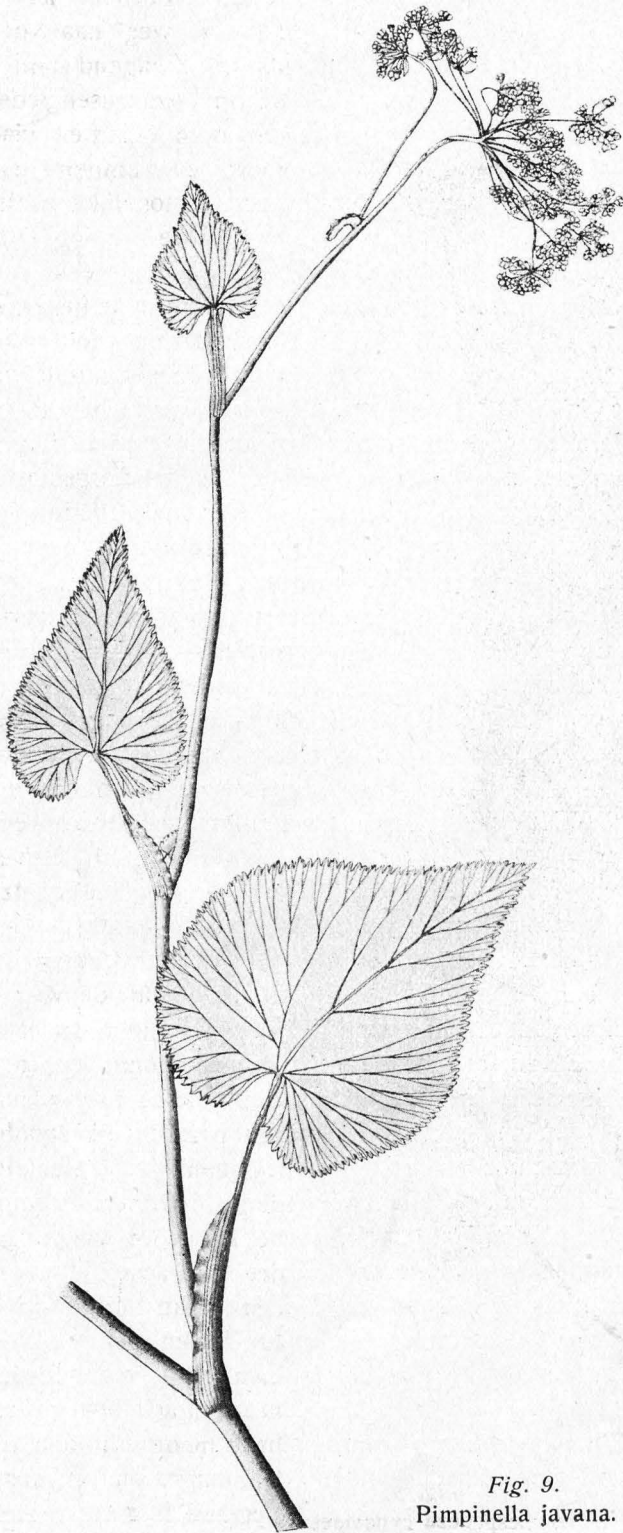

Fig. 9.
Pimpinella javana.

boe in het geheel niet ontmoet hadden boven de 1700 M. sterk op den voorgrond. Het waren *Lespedeza cytisoïdes* (Fig. 8) die in duizenden exemplaren met mooie donkerblauwe vlinderbloempjes bloeiend en *Vaccinium varingifolium*, die met z'n prachtig mooie helderroode jonge bladeren aan de hellingen kleur gaven.

De vondst van *Lespedeza* verlegt de grens der vindplaatsen van deze plant weer een eind meer in Westelijke richting. Officieel was die plant niet westelijker dan de Lawoe bekend. Bijzonder veel komt van af ongeveer 1900 M. de *Rubus lineatus* voor, die hier in afwijking van hetgeen in de diverse flora's daaromtrent vermeld staat niet witte, maar rose kroonbladen bezat.

Een veel voorkomende *Umbellifeer* was ons een doorn in het oog. Alle stadien van ontwikkeling van die plant waren aanwezig, kleine en groote exemplaren en ook zulke, welke hun zaad reeds hadden laten vallen; bloeiende en vruchtdragende bleven echter buiten ons gezichtsveld. BACKER liet me na m'n beschrijving ervan later herbariummateriaal van *Pimpinella javana* (fig 9) zien, die ik dadelijk als de plant in kwestie herkende. Boven de 2000 M. treedt er nog een andere, voor de flora hier krakeristieke plant in vrij groote hoeveelheid op, n.l. *Albizzia montana*, een typische kromgetrokken hooggebergte plant. Aan bijna alle exemplaren vielen vuistgrootte gallen aan de takken bijzonder op. Ook deze plant is hier een typisch bewijs voor de geringe belangstelling van het overgrootte deel van ons Indischgasten voor de tropische natuur. JUNGHUHN vermeldt n.l. het voorkomen van deze plant op den Merapi, ook hiervan waren echter geen bewijsexemplaren in het Herbarium op Buitenzorg aanwezig en niemand van hen, die na dezen grooten autodidact den berg beklommen heeft, vermeldde op eenigerlei wijze het voorkomen ervan.

Steeds schraler wordt de plantengroei en op ongeveer 2400—2500 M. houdt die vrijwel geheel op, men is dan geheel in het gebied van zand en steenen. Groote rotsblokken versperren van tijd tot tijd schijnbaar den weg, die tusschen diepe afgronden doorloopt. Men moet zich dan met de noodige voorzichtigheid langs een smal randje daaromheen werken; menschen met last van duizelingen moeten zich niet daaraan wagen. Bij het naar boven gaan is dit nog niet zoo erg, maar ik moet erkennen, dat ook wij bij het dalen wel eenige minder rustige oogenblikken hebben doorgebracht. Ongeveer $\frac{1}{2}$ uur loopen, voor we aan de Paseban kwamen, maakten we gebruik van een paar gunstig gevormde andesietblokken om den inwendigen mensch te versterken. Daarna gunden we ons een minuut of 20 om stil te genieten van het grootsche schouwspel beneden ons, van de schitterend verlichte bewogen wolkenzee, waarboven in het W. machtig de toppen van den Slamet alweer met den rookpluim, den Soembing en Sindoro en den Prahoe uitkwamen. Op oogenschijnlijk geringen afstand de top van den Merbaboe, waarvan men nu de grootere hoogte zeer goed kon waarnemen, en daarachter weer een gedeelte van den Temojo. Den top van den Merapi zouden we een half uurtje later na nog een flinken klim vanaf de Paseban nog beter kunnen bekijken. De plantengroei is hier vrij wel geheel opgehouden, men vindt alleen nog maar enkele schraal uitgegroeide exemplaren van *Vaccinium*, een *Polygonum* en een grassoort. Overigens niets den zand en steenen. Aan het schoeisel worden dan ook wel bijzondere eischen gesteld, eventueel Merapibeklimmers mogen hiermede terdege rekening houden. Zooals gezegd, is de Paseban een vrij vlak gedeelte van zand en steenen, doorsneden door enkele ravijnen. Evenmin als elders langs den weg vindt men er water, maar het regenwater heeft in dezen lossen grond overal meer of minder diepe geulen uitgeslepen. Aan den N. Westkant is de Paseban door een diep ravijn begrensd. Daarboven uit komt de woeste puinkegel. Van den eigenlijken kraterrand is niets te zien.

In de 43 jaar van betrekkelijke rust, waarin de vulkaan verkeerd heeft, is de ringvormige kraterpijp, die na de laatste uitbarsting weer geheel schoongespuid was, weer door een prop van opgestuwde steenen opgevuld. Toen die steenmassa's hoog genoeg opgewerkt waren, rolden zij langs de kraterwanden af en hebben zodoende een puinkegel gevormd van in het algemeen zeer poreuze lavabrokken. Op het laagste punt van den kraterwand vallen nu nog de gloeiende steenen, die langzaam opgedrukt worden naar beneden langs een vlak geslepen hellend vlak, dat plotseling eindigt in twee ravijnen, waarvan de Paseban aan de Westkant begrenzend er een is.

De Westelijke onderkant van dit glijvlak is door een hoog uitstekende rotswand afgesloten. Het is een grootsch gezicht om die uitgedrukte steenen, waarbij er zijn van reusachtige afmetingen met steeds toenemende snelheid in groote parabolen naar beneden te zien vallen met luid gedruisch, vooral wanneer zij tegen den genoemden rotswand te pletter loopen. Dit geeft 's avonds het schitterende vuurwerk, dat wij beneden waarnamen. Het lijkt mij zeer de moeite waard om de beklimming van de Merapi eens 's nachts te volvoeren om dit vuurwerk eens van zooveel dichterbij te bewonderen.

De beklimming van den puinkegel is zeer goed mogelijk, niet zoo lang geleden is die nog volbracht door Dr. van BEMMELEN en Dr. ROEPKE, maar zij is niet zonder gevaar. Als een der los op elkaar gestapelde steenen loslaat, dan loopt men de kans, dat een deel van het daarbovenliggende naar beneden komt en den klimmer bedelft. Dat dit gevaar niet denkbeeldig is, bewijst wel een ongeval met doodelijken afloop, dat zich een paar jaar geleden op die manier afspeelde. Wij zelf hebben ook nog een poging gewaagd om die beklimming uit te voeren, op $\frac{1}{3}$ van de hoogte hebben wij echter het zaakje maar opgegeven. Ik prefereerde den terugtocht naar de Paseban, die we dan ook na 'n minuut of 10 uitblazen gingen aanvaarden. Op 'n groot puinbrok zittend en lustig fluitend ontdekten we een prachtecho tegen een stuk vermoedelijk ouden kraterwand, aan den Oostrand van de Paseban. Die echo zou in Europeesche touristenstreken heel wat succes hebben, zij is werkelijk buitengewoon duidelijk. Op de Paseban wachtte ons nog een bijzonder schouwspel. In het wolkendek beneden ons kwamen gaten, die zich weer sloten en telkens door nieuwe, steeds grooter wordende openingen vervangen werden. Telkens werd een nieuw stukje van het onder ons liggende landschap zichtbaar en ten slotte waren alle wolken verdwenen en lag het geheele landschap Oostelijk en Westelijk van ons als een bont tapijt geheel open voor onze bewonderende blikken. De grashellingen van den Merbaboe heldergroen, de droge bouwvelden van de bevolking in tint wisselend tusschen bruin en donkergroen, in de verte de schittering van reeds onder water gezette sawah's, de wegen, gedeeltelijk als langs een lineaal getrokken smalle strepen, de passanggrahan en de dennen van de daarheenleidende toegangsweg als de stijve stukken speelgoed uit een Neurenberger doos, de vriendelijke bruine dessa's, zoo uitnemend passend in het landschap, dat alles vormde een vogelvlucht perspectief van zeldzame schoonheid. Het was dan ook met moeite, dat we ons van dat schouwspel losmaakten om den tocht naar beneden weer te gaan aanvaarden.

Dat dalen langs een constant steil afhellenden weg stelt wel bijzondere eischen aan 's menschen onderdanen, vooral wanneer zooals hier de eerste 300 M. bezaaid zijn met kleine steenen. Bij onze poging tot bestijging van den puinkegel was er heel wat zand in onze schoenen geraakt en door onze sokken naar binnen gedrongen en water om onze onderdanen eens grondig te reinigen, was zooals gezegd in geen velden of wegen te bekennen. Onze voeten waren dan ook niet meer bepaald heel, toen we eindelijk weer

beneden aangekomen waren, maar dat kon ons niet de herinnering aan het genotene ontnemen.

Onzen laatsten middag besteedden we met nog eens van de bloemenweelde op het erf van de passanggrahan te genieten. De rozen bloeiden, dat het een lust was, gekweekte papavers in de fraaiste tinten, Anthirrhinums, resedas, heliotroop, korenbloemen, Gladiolussen, alles ondanks den regen zoo mooi, dat men zich in Holland wanen kon. Absoluut voldaan gingen we den volgenden dag weer huis toe al was het dan ook met diepen spijt in het hart over al het moois en genotvols, dat we nu onder den schoonst denkbaren hemel achter ons moesten laten. Een tocht naar Selå kan ik met een gerust hart aan ieder, die iets voor natuurschoon voelt, bijzonder aanbevelen.

Buitenzorg, November 1916

D. B.

EENIGE JAVAANSCH E BOKTORREN.

(Vervolg).

No. 6. op de gekleurde plaat behoorende bij aflevering 2 van dezen jaargang is *Agelasta-irrorata*. (PASC). Ook deze kever moet men in Ficusboomen zoeken. Op de plaat is hij 3 maal vergroot afgebeeld. Herhaaldelijk worden mij exemplaren gebracht afkomstig van de Wijnkoopsbaai. Hier te Soekaboemie en hooger vond ik ze nooit. Gemakkelijk is de kever niet te vinden; zit hij op boomschors, dan is hij zeer moeielijk van de omgeving te onderscheiden. *Agelasta* schijnt dit zeer goed te weten.

No. 7. *Nyctimene-spec*, waarschijnlijk synoniem met *Pothyne-spec.*, is de Ficus-takboorder 2 maal vergroot. Volgens DR. DAMMERMAN is het dier verre van zeldzaam, maar het schijnt toch, dat het slechts plaatselijk veel voorkomt. Op Sumatra komt *Nyctimene* ook voor.

No. 8. *Xylotrechus-Javanicus* moet men in koffietuinen zoeken. De larve leeft in het inwendige van koffie-stammen, maar schijnt in hoofdzaak tot Oost- en Midden-Java beperkt te zijn. Eens vond ik een exemplaar op een oude Javakoffieonderneming in de omstreken van Malang, toen ik het echter aan den Administrateur liet zien en vroeg of hij veel last van de larven had in zijn koffietuinen, vertelde hij, 't beest nooit gezien te hebben, zoodat de schade niet groot schijnt te zijn.

No. 9. is. o. a. te Buitenzorg nog al eens te vinden op planten, die tot de familie der *Cucurbitaceae* behooren. De larve schijnt in de stengels te leven. In den zaadtuin van 's Lands Plantentuin zijn ze geen zeldzaamheid. Het is een zeer klein kevertje van 3 à 4 mm. lengte, dat af en toe 's avonds wel eens de verlichte woning komt binnen-vliegen. Op de plaat is het 6 × vergroot afgebeeld.

No. 10. *Clytus annularis* is een minder gewenschte bezoeker van onze woningen. Zijn larve-stadium brengt hij door in bamboe. Zijn de „dakribben” van het huis van bamboe vervaardigd en vindt men herhaaldelijk deze kever, die zeer vlug is en gemakkelijk vliegt, dan kan men er vrij zeker van zijn, dat hij bezig is de bamboe te vernielen. In de natuur schijnt hij voor zijn eieren het liefst afstervende bamboe uit te kiezen, vooral uitgebloede stokken schijnen voor het eieren leggen in aanmerking te komen. In krachtig groeiende stokken vindt men zelden borende larven.

Plaat II fig 1 is *Ancyloprotus javanus*. Deze kever schijnt zijn eldorado te vinden in voor ontginning gevelde zware oerboschboomen. In streken van 4000 voet hoogte o. a.